

ע"פ 10261/08/17 - מדינת ישראל נגד שמן תעשיות בע"מ, ח.פ., אליעזר פרנפס,, חיים אינזלברג,, יאיר שלמה ריפקין,

בית המשפט המחוזי בחיפה

10 ינואר 2018

ע"פ 10261-08-17 מדינת ישראל נ' שמן תעשיות בע"מ ואח'

לפני הרכב כב' השופטים:

ד"ר רון שפירא, נשיא [אב"ד]

בטינה טאובר

תמר נאות פרי

המערערת

מדינת ישראל

נגד

המשיבים

1. שמן תעשיות בע"מ, ח.פ.

2. אליעזר פרנפס,

3. חיים אינזלברג,

4. יאיר שלמה ריפקין,

ע"י ב"כ עוה"ד אריה נייגר ושלו בראנץ

פסק דין

בענין המשיבים 1 עד 3

השופטת תמר נאות-פרי:

ערעור על פסק הדין של בית המשפט השלום בחיפה (כב' השופט זאיד פלאח) מיום 26.6.2017 אשר ניתן בת"פ 44842-08-14.

רקע כללי -

1. עובדות כתב האישום שהוגש לבית המשפט קמא, בתמצית, היו הבאות:

חברת שמן תעשיות בע"מ (להלן: "החברה" או "חברת שמן") עוסקת בין היתר בייצור, שיווק ופיתוח שמני מאכל מהצומח, כוספה (שאריות גרעינים) וחלבון סויה מרוכז וכן בייצור חומרי גלם לייצור מוצרי מזון לבעלי חיים. בתקופה הרלבנטית לכתב האישום החזיקה החברה במפעל באזור התעשייה חוף שמן בחיפה (להלן: "המפעל").

המשיב 2 שימש מנכ"ל החברה מחודש 7/2009 עד 4/2011 (להלן: "המנכ"ל פרנפס"); המשיב 3 החליפו בתפקיד ושימש כמנכ"ל מחודש 5/2011 (להלן: "המנכ"ל אינזלברג"); והמשיב 4, שימש עד לחודש 11/2012 כסמנכ"ל החברה ומנהל חטיבת שרשרת אספקה (להלן: "הסמנכ"ל"). המנכ"ל פרנפס והמנכ"ל אינזלברג, יכוננו להלן יחדיו: "המנכ"לים", ושלושת המשיבים 2-4 ביחד להלן: "נושאי המשרה".

חברת שמן החזיקה ברישיון עסק לניהול המפעל, אשר לאורך השנים הוספו לו תנאים שונים, כאשר בשנת 2012 הותנו על ידי המשרד להגנת הסביבה תנאים נוספים ברישיון העסק של חברת שמן, הנוגעים לאיכות האוויר ולפעולות

טיפול בריחות.

בתאריך 17.1.2010 נערך על ידי המשרד להגנת הסביבה (להלן: "**המשרד**") שימוע לחברת שמן בהשתתפות נציגי המפעל לרבות המנכ"ל פרפנס והסמנכ"ל, הן בגין מפגעי ריחות חזקים הנגרמים על ידי המפעל והן בשל חשד לעבירות נוספות של זיהום מים וחומרים מסוכנים. במסגרת השימוש חברת שמן התחייבה להעביר תכנית להפחתת פליטות וכן סקר ריחות ומיפוי של כל מקורות הריח ותוכנית לטיפול בהם ולהפחתתם.

בחודש 6/2010 הגישה חברת שמן תוצאות בדיקות ריח וחישובי פיזור מטעמה, והמלצות על נקיטת פעולות למניעת ריחות - כיסוי בור השפכים, שמירת על רמת גבוהה של תחזוקה וניקיון שוטף ומניעת הרטבה של כוספת הגרעינים.

בימים מסוימים בחודשים בדצמבר 2010, וינואר ופברואר 2011, התקבלו במשרד תלונות ציבור רבות בגין מטרדי ריח שמקורם במפעל הגורמים בין היתר לתחושת מחנק ובחילות, צריבות בעיניים, כאבי ראש, הקאות וקשיי נשימה. התלונות הגיעו מצד עובדי נמל חיפה ועובדי חברת לים בע"מ (להלן: "**חברת לים**"), שמצויה בסמוך למפעל.

בימים נוספים במהלך החודשים ינואר ופברואר 2011, התקבלו כ-54 תלונות על מטרדי ריח בעוצמה חזקה עד כדי בלתי נסבלת, שתועדו באמצעות "טופס דיווח על מפגע ריח".

בעקבות התלונות האמורות, נערכו במועדים שונים על ידי המשרד בדיקות על ידי צוותי מריחים מוסמכים, בשלושה מועדים במהלך ינואר 2011 וכן במאי 2012, אוקטובר 2012, ובשלושה מועדים בדצמבר 2012. ממצאי בדיקות אלו הראו כי מהמפעל של חברת שמן נודף ריח חזק עד חזק מאוד ולא נעים, ונקבע בממצאי הבדיקות כי קיים מפגע ריח באזורים הסמוכים למפעל, לרבות בשער הנמל ובמתחם חברת לים.

ביום 19.1.2011 יצא סיור של אנשי המשרד לאיתור מקור הריחות, ואף בו התגלו מטרדי ריח חזקים באזור שער מס' 1 של נמל חיפה, ונצפו ארובות עם קיטור ואדים שנפלטים מתוך המפעל ונעים עם כיוון הרוח לכיוון נמל חיפה. גם במתחם חברת לים התקבלו תלונות על מטרדי ריח והתעופפות נשורת גרעינים וכן על בוצה שבעיתות גשם הופכת מסריחה ביותר וגולשת מהמפעל לחצרי מתחם חברת לים. אנשי המשרד הגיעו במהלך הסיור למתקנים בתוך המפעל, ובכלל זה ביקרו באחד מהמתקנים הראשיים במפעל (להלן: "**המתקן**"), ושם חשו בריחות מאוד חריפים מהאדים והגזים הנפלטים ממנו, הדומים לריחות שהורגשו בסמוך לשער נמל חיפה. אנשי המשרד לא הבחינו במהלך הסיור במערכות לטיפול בפליטות באותו מתקן. על הקרקע שמתחת למתקן נראו תשטיפים בצבע שחור שזרמו על פני הקרקע בתוואי זרימה לכיוון קולטן ניקוז למי הגשמים, ואנשי המשרד לא הבחינה במערכות לטיפול בשפכים באזור זה. באזור המערבי של המפעל נצפו שני תאים שבהם מאוחסנת כוספה בתאים ללא וילונות ונצפתה גם התעופפות של הפסולת לאוויר, ובמקביל - לא זוהו מערכות המטפלות בפליטת הפסולת לאוויר. כן נמצא במסגרת אותו הסיור, כי מצב התחזוקה באזור המתקן גרוע מאוד.

ביום 26.1.2011 נערך סיור משותף של נציגי חברת שמן ויועצי המשרד, לאיתור ומיפוי מפגעים ומקורות ריח פוטנציאליים, ואותרו באותו הסיור מתקנים שונים עם פוטנציאל לגרום למפגעי ריח, אשר פורטו בהרחבה בכתב האישום.

ביום 3.2.2011 הוציא מנהל מחוז חיפה במשרד התראה על כוונה להוציא צו להסרת מפגע ריח חזק או בלתי סביר ממפעל חברת שמן, לחברה וכן למנכ"ל פרפנס. בהתראה פורטו הפעולות הנדרשות לביצוע על ידי חברת שמן ושאר המשיבים ולוחות הזמנים לביצוען. ביום 14.2.2011 הוציא מנהל מחוז חיפה במשרד צו לסילוק מפגע לחברת שמן ולמנכ"ל פרפנס, בו פורטו האמצעים וצעדים שבהם על חברת שמן לנקוט כדי להפחית ולטפל במפגעי בריח במפעל (להלן: "**הצו**").

ביום 7.4.2011 נערך סיור במפעל חברת שמן על ידי נציגי איגוד ערים להגנת הסביבה - אזור מפרץ חיפה, בעקבות תלונה שהועברה לטיפולם. במהלך אותו הסיור עוצמת הריח הייתה חלשה, אך כתוצאה ממנו נגרמה צריבה בעיניים ובעיקר בגרון שגרמה לשיעול ממושך. בסיור נמצאו ליקויים שונים ומפגעי ריח חזקים במקומות שונים במפעל חברת שמן, כפי שפורטו בהרחבה בכתב האישום.

ביום 11.4.2011 נערך סיור במפעל לפיקוח על יישום הצו המוזכר מעלה. חרף פעולות שבוצעו לקיום התנאים אשר פורטו בצו, בסיור נמצאו ליקויים ומפגעי ריח כדלקמן: באחד המתקנים הורגש ריח חזק; במחסן הכוספה נמצא שהקרקה סביב למחסן מזהמת בחומר אורגני והורגש ריח רע; הובהר לחברת שמן פעם נוספת כי תכנית על פי נוהל LDAR (שעניינה הערכת פליטות למרכיבי ציוד) שהוגשה למשרד על פי דרישתו, איננה בהתאם לדרישות המשרד ויש לתקנה.

ביום 1.5.2011, כחודש וחצי לאחר הוצאת הצו, שלח המשרד מכתב נוסף בו התריע כי טרם הוגשה תכנית מתוקנת על פי נוהל LDAR. ביום 15.5.2011 הוגשה תכנית מתוקנת, אך גם היא לא הוגשה בהתאם לדרישות המשרד כפי שפורטו בצו.

ביום 18.5.2011, בעת שמפקח המשרד סיים לגבות עדות מאחד מהמתלוננים בנמל חיפה ויצא משער מס' 1 בנמל, הוא הריח ריח חזק ובלתי נסבל הגורם לתחושת בחילה, שמקורו במפעל שמן.

ביום 26.7.2011 נערך סיור במפעל חברת שמן עם נציגי המשרד וחברת DHV לצורך פיקוח ומעקב אחר התקדמות חברת שמן בביצוע הדרישות שבצו, ובמהלך הסיור נודע לראשונה על התחלת מיפוי המפעל והכנת תרשימים לקראת התחלת ניטור LDAR שחברת שמן טענה שצפוי להתחיל בחודש אוגוסט 2011.

ביום 4.10.2011 נערכה פגישה עם נציגי החברה ובה פורטו שוב הטענות בדבר אי עמידת החברה בתנאי הצו, ובין היתר ההוראות לשאיבת אוויר ממקורות פולטי ריח והעברתו דרך מתקני טיפול.

בעקבות אי עמידת חברת שמן בדרישות הצו ובגין אי עמידת החברה בדרישות לעניין איכות השפכים התעשייתיים המוזרמים מהמפעל אל מערכת הביוב העירונית, נערך ביום 1.1.2012 שימוע נוסף לחברת שמן. בשימוש נדרשה חברת שמן לבצע פעולות מיידיות להפסקת מטרדי הריח, ולהעביר אחד לחודש דיווח בכתב על התקדמותה בביצוע הפעולות הדרושות ותוצאותיהן. הדרישות שהעלה המשרד בשימוע עוגנו גם במסגרת הוספת תנאים ברישיון העסק של המפעל במאי ובדצמבר 2012. כ-110 תלונות נוספות על מטרדי ריח בעוצמה גבוהה עד כדי בלתי נסבלת, שתועדו באמצעות טופס דיווח על מפגע ריח, התקבלו החל מחודש דצמבר 2011 ועד לחודש ינואר 2013 במועדים שונים.

ביום 27.12.2012 התקיים לחברת שמן שימוע נוסף, שלישי במספר, במסגרתו נדרשה החברה ליישם פתרונות מידיים להפחתת הריחות ולהגיש הצעה לפתרון לתקופת ביניים עד להתקנת מתקן ה-RTO שצפוי לתת פתרון הולם לבעיית הריחות. עוד נקבע בשימוע מנגנון להפעלת צוות מריחים של המשרד ונציגי חברת שמן, לצורך בחינת השאלה האם הפעולות המיידיות סייעו להפחתת מפגעי הריח.

ביום 7.1.2013 נערך שימוע המשך לחברת שמן ובו הצהירו נציגיה כי בניגוד לדרישות המשרד במסגרת השימוע מיום 1.1.2012, הם לא נקטו בפעולות שינוי תפעולי מידי להפחתת הריחות.

ביום 8.1.2013 הוציא מנהל מחוז חיפה במשרד צו הפסקה מנהלי לפי סעיף 20 לחוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968 (להלן: "**חוק רישוי עסקים**").

ביום 4.2.2013 נערך סיור נציגי המשרד במפעל וסביבתו ונצפתה פליטה מוגברת מארובות המתקן, והורגש ריח חזק במפעל ומחוצה לו.

2. בכתב האישום נטען כי בנסיבות שתוארו לעיל, המשיבים הפעילו מפעל המהווה מקור לריח חזק ובלתי סביר, וגורמים למפגעי ריח קשים בסביבתו, במיוחד באזור שער מס' 1 בנמל ובמתחם חברת לים. בכך הפרו המשיבים או לא קיימו את תנאי רישיון העסק של המפעל, וגרמו לריח חזק או בלתי סביר המפריע או עשוי להפריע לאדם המצוי בקרבת המפעל או לעוברים ושבים, ואשר חרג מרשות היחיד של הגורם לריח. עוד נטען כי המשיבים 2 עד 4, דהיינו המנכ"לים והסמנכ"ל, אחראים לביצוע העבירות ולא עשו כל שניתן על מנת למנוע את ביצוע העבירות על ידי חברת שמן או מי מטעמה.

3. בהתאם, הואשמו המשיבים בעבירות הבאות:

ניהול עסק בניגוד לתנאי רישיון העסק שניתן לו - עבירות לפי סעיפים 4, 7, ו-14 לחוק רישוי עסקים, ולגבי משיבים 2 עד 4 - עבירות גם לפי סעיף 15 לחוק רישוי עסקים (ריבוי עבירות).

לגבי חברת שמן - גרימת ריח חזק או בלתי סביר המפריע או עשוי להפריע לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים - עבירות לפי סעיפים 3, 11(א) + (ב) לחוק מניעת מפגעים, תשכ"א-1961 (להלן: "**חוק מניעת מפגעים**") (ריבוי עבירות).

לגבי נושאי המשרה - הפרת חובת נושא משרה בתאגיד לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירות על ידי התאגיד או על ידי עובד מעובדיו - עבירות לפי סעיף 11ג לחוק מניעת מפגעים (ריבוי עבירות).

קביעותיו של בית המשפט קמא -

4. לאחר הגשת כתב האישום - כפרו המשיבים בעובדותיו, אך בטרם נשמעו הראיות, המשיבים כולם ביקשו לחזור בהם מכפירתם הראשונית בכתב האישום, והודו בעובדותיו. הסכמה הייתה כי ההגנה תבקש להימנע מהרשעתם של המנכ"לים (בלבד), והם יופנו לקבלת תסקיר של שירות המבחן בהתייחס לאפשרות להימנע מהרשעתם, וכי תהיה הרשעה לגבי החברה והסמנכ"ל. בהתאם, הרשיע בית המשפט קמא את חברת שמן ואת הסמנכ"ל בעבירות אשר יוחסו להם, והמנכ"לים הופנו להכנת תסקיר שירות המבחן.

5. נתון נוסף רלבנטי, שלא היה שנוי במחלוקת היה כי כנגד החברה והסמנכ"ל התנהלו בעבר הליכים פליליים נוספים בנושאים דומים. תיק אחד הינו ת"פ (שלום חיפה) 2850/01 **המשרד לאיכות הסביבה נ' חברת שמן** (להלן: "**התיק משנת 2001**"). בנוסף, נפתחו כנגד שמן והסמנכ"ל (ואחרים) שני תיקים נוספים אשר הדיון בהם אוחד. הראשון - ת"פ (שלום חיפה) 35129-02-10 שעסק בהזרמת תמלחות רעילות למי הים מהמפעל, במשך פרק זמן ממושך בשנים 2008-2009; והשני - ת"פ (שלום חיפה) 42905-11-10 שעניינו שפיכת חומרים רעילים למי הים מהמפעל, דרך תעלת ניקוז, בשנת 2008. העבירות שיוחסו לשמן ולסמנכ"ל באותם התיקים היו עבירות מכוח חוק מניעת זיהום מי ים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח-1988, חוק שמירת הניקיון, תשמ"ד-1984, חוק המים, תשי"ט-1959 וחוק רישוי עסקים. שני התיקים אוחדו (להלן ביחד: "**התיקים משנת 2010**"), ובגזר הדין שניתן בשניהם, במסגרת הסדר טיעון, הוטלו העונשים הבאים: על שמן הושת קנס בסך 115,000 ₪ (לגבי שני התיקים); שמן חתמה על התחייבויות כספית להימנע מביצוע עבירות נוספות מהסוג שבו הורשעה בסך 230,000 ₪; על הסמנכ"ל הוטל קנס בסך של 35,000 ₪ (לגבי שני התיקים) והוא חתם על התחייבות בסך 70,000 ₪ (להלן: "**ההתחייבויות הקודמות**").

6. בהמשך לאמור, לאחר הגשת התסקירים ושלב הטעונים לעונש, קבע בית המשפט קמא כדלקמן: לגבי המנכ"לים - נקבע כי יש להימנע מהרשעתם, הושת על כל אחד מהם פיצוי בסך של 10,000 ₪ וכן הוטלה התחייבות כספית בסכום זהה וצו של"צ בהיקף של 140 שעות; החברה והסמנכ"ל - הורשעו; נקבע כי רף הפגיעה בערכים המוגנים - במידה בינונית; מתחם העונש ההולם לגבי החברה הוא קנס בסכום של 100,000 עד 300,000 ₪, והושת עליה קנס בסך 100,000 ₪; לגבי ההתחייבות הקודמת של החברה - נקבע כי יש להפעיל אותה כך שהסכום הכולל

שעליה לשלם הינו בסך של 330,000 ₪, והוא ישולם ב-10 תשלומים חודשיים; לגבי נושאי המשרה - נקבע כי מתחם העונש ההולם הוא קנס ו/או פיצוי בסכום של 10,000 עד 30,000 ₪, והושת על הסמנכ"ל קנס בסך 10,000 ש"ח; לגבי ההתחייבות הקודמת שעליה חתם הסמנכ"ל - נקבע כי אין מקום להפעיל אותה, והוא חויב לחתום על התחייבות חדשה בסך 10,000 ₪.

טענות המערערת -

7. כבר בראשית הדברים יובהר כי בכתב הערעור מועלות טענות גם בכל הנוגע לסמנכ"ל (משיב 4), אך במהלך הדיון בפנינו הודיעה המערערת כי לא בוצעה לגבי הזמנה כדין לקראת הדיון, ולכן - אנו נקיים בעתיד דיון נפרד בעניינו במועד אחר **ולא נידרש לטענות לגבי הסמנכ"ל במסגרת פסק דין זה.**

8. לגבי החברה והמנכ"לים, טוענת המערערת כדלקמן:

לעניין אי הרשעתם של המנכ"לים - המערערת מפנה להלכת תמר כתב (ע"פ 2083/96 **תמר כתב נ' מדינת ישראל** פ"ד נב(3) 337 (1997), להלן: "**הלכת כתב**", ולתנאים המצטברים שנקבעו בה להימנעות מהרשעתו של נאשם בפלילים. עוד מפנה המערערת לרע"פ 3515/12 **מדינת ישראל נ' דוד שבתאי** (10.9.2013), להלן: "**הלכת שבתאי**", ביחס לאי הרשעה במקרים של עבירות מנהלים סביבתיות, שהן עבירות אסדרתיות מסוג אחריות קפידה. המערערת טוענת כי בהלכת שבתאי נקבע כי ככלל גם בעבירות מנהלים סביבתיות יחולו עקרונות הלכת כתב, לפיהם הכלל הוא הרשעה, ואילו החריג הוא ההימנעות מהרשעה, כאשר למאפייניהן של העבירות האסדרתיות ניתן משקל במסגרת האיזון הכולל של השיקולים העומדים על הפרק בכל מקרה ומקרה, וככלל אין רלבנטיות לשאלת סיכויי שיקום הנאשם בעבירות מעין אלו בשים לב למאפייני הנאשמים.

המערערת טוענת כי מבחינת סוג העבירה ונסיבותיה - הרי שעסקינן במקרה חמור בהיקפו, בתחום מפגעי הריח (אשר יש בהם כדי לגרום לסיכונים בריאותיים קשים) בשילוב עבירות של הפרת תנאי רישיון עסק. עוד מפנה המערערת לכך שהמדובר בעבירות חוזרות ונשנות, לאורך תקופת זמן ארוכה של מספר שנים, כאשר ביקורות ודרישות שהועלו כלפי המשיבים על ידי גורמי המקצוע לא קיבלו מענה ואף שימועים שנערכו לא הביאו להפסקת העבירות. המערערת מבהירה כי אין עסקינן בכשל נקודתי אלא בהתנהלות עבריינית מתמשכת. לשיטת המערערת בית המשפט קמא לא נתן את המשקל הראוי לנתונים אלו.

באשר לתנאי השני לאי-הרשעה, הנוגע לנזק הצפוי, טוענת המערערת כי על פי ההלכה - על הנאשם מוטל הנטל להוכיח כי עלול להיגרם לו נזק משמעותי, מוחשי וקונקרטי ולא תיאורטי בלבד, וכי המנכ"לים לא עמדו בנטל זה, למעט הצהרות כלליות שהן בבחינת חשש תיאורטי בלבד.

המערערת מפנה גם לכך שבית המשפט קמא נתן משקל לשיקולי השיקום של המנכ"לים, כאשר על פי ההלכה לא היה מקום לעשות כן, וכן מציינת כי בית המשפט קמא שגה עת ציין כי המנכ"ל פרפנס שימש בתפקידו במשך ארבעה חודשים בלבד. לסיכום טוענת המערערת, כי בית המשפט קמא טעה ביישום הדין הקיים, בהתאם להלכות הנוהגות, על נסיבותיו של המקרה הנדון - וכי לא היה מקום להימנע מהרשעתה.

9. לעניין העונש - טוענת המערערת כי בית המשפט קמא חרג לקולה בקביעותו בגזר הדין, הן לעניין המתחם ההולם והן לעניין העונש שנגזר בגדרי המתחמים שנקבעו, באופן שהעונש חורג באופן קיצוני ממדיניות הענישה הנוהגת ומצדיק את התערבותה של ערכאת הערעור. המערערת שבה ומדגישה את עמדתה לגבי חומרת העבירות והמשקן לאורך תקופה ארוכה; את הנזק המשמעותי שנגרם ושהיה צפוי להיגרם כתוצאה מהן; את תפקידיהם של נושאי המשרה בחברת שמן ואת העובדה כי העבירות המשיכו להתבצע חרף מאמצי אכיפה וכי הליקויים המדוברים נמשכים למעשה עד

עצם היום הזה. המערערת מוסיפה וטוענת כי הערכים החברתיים שנפגעו הם ברורים, וכי הם לא זכו להגנה הולמת בפסיקתו של בית המשפט קמא, וכי מתחמי העונש שקבע בית המשפט קמא אינם עומדים בעיקרון ההלימה המנחה. המערערת אף מפנה לפסיקה אשר תומכת בטענתה כי מתחמי העונשים שנקבעו על ידי בית המשפט קמא, חורגים לקולה מרף הענישה הראוי בנסיבות המקרה הנדון, וטוענת כי גם העונשים שגזר בית המשפט קמא בתוך המתחמים שנקבעו, היו ברף התחתון של המתחמים שנקבעו ללא הצדקה לכך, ובניגוד לקביעתו לפיה מידת הפגיעה בערכים המוגנים הינה בינונית. עוד נטען כי בית המשפט קמא לא נתן משקל לשיקולי הרתעה אישית והרתעת הרבים, כמו גם לעבר הפלילי הסביבתי של חברת שמן - בנוגע לתיק משנת 2001 והתיקים משנת 2010.

10. לאור האמור, מבקשת המערערת כי בית משפט זה יתערב בגזר הדין קמא, ויורה כי המתחם ההולם ביחס לחברת שמן יהא קנס בסכום שבין 600,000 ₪ ל-1,000,000 ₪, והעונש שיושת עליה יהא בסך של 750,000 ₪, וכן כי יורה שהמתחם ההולם לגבי נושאי המשרה יהא בין 30,000 ₪ ל-60,000 ₪ וכי יש להשית על כל אחד מהם קנס בגובה של 50,000 ₪.

11. טענה נוספת אשר בפי המערערת, היא כי גם סכומי ההתחייבות שקבע בית המשפט ביחס לכלל המשיבים אינם תואמים את נסיבות המקרה ומקלים באופן קיצוני, כאשר המדובר בסכומים נמוכים גם ביחס לסכומי ההתחייבות שנקבעו ביחס לחברת שמן ולסמנכ"ל בתיקים משנת 2010.

טענות המשיבים -

12. בא כוחם של המשיבים טען בפניו כי יש לקחת בחשבון כי המדובר במפעל העובד במקום ומבצע את אותן פעולות ייצור מזה עשרות שנים, ללא שינוי, ורק בשנים האחרונות החלו התלונות ביחס למפגעי ריח. הוא מציינ עוד כי עסקינן במפגעי ריח, שהם בבחינת "תחום אפור", לגביהם לא קיים מבחן אובייקטיבי כלשהוא, וכי אין המדובר במקרה חמור כפי שמנסה לצייר אותו המערערת ובוודאי שלא "מקרה דגל". לשיטת בא כוח המשיבים, את שאלת הפגיעה בנושאי המשרה בשל ההרשעה יש צורך לבחון בזיקה לשאלת חומרת העבירות בנסיבותיהן, כאשר המקרה הנדון אינו מקרה חמור כפי שמבקשת המערערת לציירו. בא כוח המשיבים מפנה בין היתר לכך שעיקר התלונות התקבלו מאנשים העובדים בחברת לים ומהשומרים באחד השערים של נמל חיפה, וכי השימוע הראשון נערך בתחילת שנת 2010 וגם לאחריו לא ננקטו הליכי אכיפה משמעותיים, אשר היה בהם כדי להתריע בפני המשיבים לגבי כך שעסקינן מבחינת המערערת, במטרדי ריח שעולים כדי עבירה פלילית.

13. לעניין רף הענישה, לשיטת המשיבים הפסיקה אליה מפנה המערערת נוגעת למקרים חמורים יותר בנסיבותיהם, ביחס למקרה הנדון. לעניין אי ההרשעה של המנכ"לים, הפנה בא כוח המשיבים לטענותיו שנטענו בפניו במסגרת התיקים הנוספים שנדונו בפניו במאוחד (ראו החלטה שניתנה ביום 13.9.2017 במסגרת ע"פ 10594-09-17 **כרמל כימיקלים בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל**), ובכלל זה טען כי היה מקום להכיר בקיומו של חריג לכלל ההרשעה בנסיבות המקרה הנדון בעניינם של המנכ"לים, ואין מקום להתערבות בקביעותו של בית המשפט קמא בהקשר זה.

דין והכרעה -

14. לאחר שקילת טיעוני הצדדים, עמדתי היא כי יש מקום לקבל את הערעור הן ביחס לשאלת הרשעת שני המנכ"לים והן ביחס לקולת העונש - ואפרט נימוקי כעת.

הימנעות מהרשעה -

15. כידוע, ועל כך אין מחלוקת בין הצדדים - הכלל הוא כי יש להרשיע אדם משהוכח כי ביצע עבירה, וכפי שצוין בהלכת כתב:

"המבחן ללא הרשעה הינו חריג לכלל, שכן משהוכח ביצועה של עבירה יש להרשיע את הנאשם וראוי להטיל אמצעי זה רק במקרים יוצאי-דופן, שבהם אין יחס סביר בין הנזק הצפוי לנאשם מן ההרשעה לבין חומרתה של העבירה."

עוד נקבע בהלכת כתב כי:

"אכן, ענישתו של נאשם היא אינדיווידואלית, ובית-המשפט בוחן עניינו של כל נאשם ונאשם ואינו קובע את עונשו אך על-פי מהות העבירה. ואולם, מהותה של העבירה, הצורך בהרתעת הרבים, ובעבירות שקורבנן אינו הפרט אלא הציבור כולו, אף הוקעת מעשי העבירה - בצירוף מדיניות ענישה אחידה ככל האפשר על יסוד שיקולים אלה - כל אלה משמשים כגורמים העלולים לגבור אף על שיקומו של הנאשם.

הימנעות מהרשעה אפשרית אפוא בהצטבר שני גורמים: ראשית, על ההרשעה לפגוע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם, ושנית, סוג העבירה מאפשר לוותר בנסיבות המקרה המסוים על ההרשעה בלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים המפורטים לעיל."

בנוסף, בסיכום פסק הדין בהלכת שבתאי, אשר בו נדונה שאלת תחולתה של הלכת כתב במקרים של עבירות מנהלים אסדרתיות של אחריות קפידה, מצא בית המשפט העליון לציין כדלקמן:

"... נראה כי גם ביישום ההלכה הנוהגת, כפי שנקבעה בעניין כתב ובפסיקה שצעדה בעקבותיו, בית המשפט אינו עוצם את עיניו למאפיינים המיוחדים של העבירות האסדרתיות, ואין מניעה לתת לנתון זה משקל באיזון הכולל. כפי שצוין, חומרת העבירה ונסיבות ביצועה הן שיקול שנלקח בחשבון באיזון שקבעה הפסיקה לבחינת שאלת ההימנעות מהרשעה בפלילים, בין האינטרס הציבורי שבהרשעה לבין נסיבותיו הפרטניות של הנאשם והנזק שייגרם לו כתוצאה מן ההרשעה. ככל שהעבירה שעבר הנאשם ונסיבות ביצועה הן ברף הנמוך, כך פוחת האינטרס הציבורי שבהרשעה. כפועל יוצא, ניתן להקל על הנטל המוטל על כתפי הנאשם להראות את עצמת הפגיעה שתיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה כתנאי לאי הרשעתו בדין. בנוסף, צודק בית המשפט המחוזי בהערתו כי בעבירות מעין אלו, שאלת שיקום העבריין - כשיקול מרכזי שעליו עמדה הפסיקה ביחס לנושא ההימנעות מהרשעה - אינה רלוונטית. מכיוון שבמצב הדברים הרגיל מדובר בעבירות הנעברות על-ידי אנשים ללא מעורבות קודמת בפלילים, אין מדובר, ככלל, בסיטואציה של עבריין טעון שיקום.

לסיכום - הגם שההלכה הקיימת שלפיה הרשעה בפלילים היא הכלל, והימנעות ממנה היא החריג, עומדת בעינה, ניתן להחיל הלכה זו בגמישות רבה יותר כאשר מדובר בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה."

16. ברע"פ 1395/15 **ולדמיר זמלין נ' מדינת ישראל** (25.5.2016), בו נדון מקרה של הרשעת מפקח עבודה בגין אי-גידור משטח עבודה גבוה, דחה בית המשפט העליון את בקשת רשות הערעור, ומצא לקבוע כי הגם שעסקינן בעבירה מסוג אחריות קפידה, חומרתה מצדיקה שלא להימנע מהרשעה, על אף הפגיעה בנאשם כתוצאה מההרשעה. ברע"פ 8971/15 **כל בו חצי חנים בע"מ נ' המשד לאיכות הסביבה** (27.1.2016), להלן: "**פרשת חצי חנים**", דובר בעבירות דומות לענייננו (זיהום מים לפי סעיפים 20ב(א), 20ב(ב), ו- 20כא(א) לחוק המים ולכלוך רשות הרבים, לפי סעיפים 2 ו- 3(ב)(1) לחוק שמירת הניקיון) וזאת כאשר קידוח שנעשה בניגוד להוראות שניתנו הוביל לזרימת ביוב וזיהום של נחל. אף שם נדחתה בקשת רשות ערעור על קביעות הערכאות דלמטה לפיהן אין מקום להימנע מהרשעה, וצוין כי לא הורם הנטל להראות נזק קונקרטי אשר ייגרם בשל ההרשעה, ולא הוכח כי סוג העבירה, בנסיבותיה, מאפשר לוותר

על ההרשעה, ללא פגיעה מהותית בשיקולי ענישה נוספים. בסיום פסק דינו, ציין בית המשפט העליון בפרשת חצי חינם את הדברים הבאים:

"אכן, נקבע בבית משפט זה, כי בעבירות של אחריות קפידה, דוגמת עבירות איכות הסביבה, ניתן להגמיש את התנאים הנדרשים להימנעות מהרשעה (וראו, בהקשר זה, רע"פ 3515/12 **מדינת ישראל נ' שבתאי** (10.9.2013)). ואולם, ההלכה, לפיה הימנעות מהרשעה בפלילים היא החריג, בעוד שהכלל הוא הרשעה, נותרה בעינה, גם בסוג כזה של עבירות. במקרה דנן על נסיבותיו החמורות, לא מצאתי כי מתקיים החריג לכלל. המבקשים זיהמו את מי נחל קנה, על אף שהוזהרו מראש מפני ביצוע קידוחים עמוקים. על כן, ובשים לב לנזק שנגרם כתוצאה ממעשיהם הבלתי זהירים של המבקשים, ולאור העובדה שלא הוכח נזק קונקרטי אשר ייגרם להם כתוצאה מן ההרשעה, אין מקום להימנע מהרשעתם."

יצוין, כי גם בעניין רע"פ 3602/17 **צבי כהן נ' ועדה מקומית לתכנון ובניה טייבה** (2.8.2017), בו דובר בעבירות של מנהל בחברה על חוק התכנון והבנייה וחוק רישוי עסקים, נדחתה טענה לגבי הימנעות מהרשעה, ובית המשפט העליון ציין, תוך הפנייה בין היתר לפרשת חצי חינם, כי להשקפתו:

"דין הטענות לעניין הרשעת המבקש להידחות אף לגופן, שכן על פני הדברים לא התרשמתי שהרשעת המבקש מביאה לפגיעה שעוצמתה גוברת על יתר השיקולים הצריכים לעניין, אף בהינתן סוג העבירות בענייננו,"

תוך הפנייה לפרשת חצי חינם ולרע"פ 2460/09 **לשם נ' מדינת ישראל** (25.6.2009).

מן הכלל אל הפרט -

17. נבחן עתה את התקיימות שני הרכיבים **המצטברים** המאפשרים להימנע מהרשעה במקרה הנוכחי.

הרכיב הראשון - הוכחת הנזק שיגרם עקב ההרשעה -

18. בטעונום בפנינו טען בא כוח המשיבים בכלליות לגבי הנזקים הכרוכים בהרשעה פלילית, והפנה לטיעונום לעונש בבית המשפט קמא מטעם שני המנכ"לים באשר לפגיעה הצפויה עקב הרשעה. המנכ"ל פרפנס מסר כי הוא עובד כסמנכ"ל כספים בחברה מסוימת (נכון למועד הטיעון ביוני 2017), וכי קיומה של הרשעה תפגע באפשרויות התעסוקה העתידיות שלו, במיוחד בתפקיד של סמנכ"ל כספים, אם כי ציין שלאור גילו (מעל גיל 50) הוא רואה לנכון להישאר מועסק בחברה הנוכחית שבה הוא עובד למשך פרק זמן ארוך ככל שיתאפשר. המנכ"ל אינזלברג הסביר כי הוא אינו עובד בחברת שמן מזה שנה וחצי (נכון למועד הטיעון), כי הוא עובד כיועץ לחברות ודירקטור, וההרשעה עלולה לפגוע בשמו הטוב בתחום עיסוקו הנוכחי.

19. לשיטתי, כאשר שוקלים את האמור, בנסיבות המקרה הנדון, הפגיעה שתיגרם למי משני המנכ"לים כתוצאה מהרשעתם למול מכלול השיקולים האחרים, אינה מצדיקה הימנעות מהרשעתה.

20. ברי, כי כל הרשעה, של כל אדם באשר הוא, בכל מקצוע ובכל דרגה, גורמת לפגיעה מסוימת - פגיעה שהיא אינהרנטית להרשעה. כאשר עסקינן בסוג הנדון של הנאשמים, וכפי ששנה בית המשפט העליון בפסיקה המוזכרת מעלה, עיקר הפגיעה הינה בתחום התעסוקתי, בהווה או בעתיד. אמנם, נפסק כי יש לגלות גמישות עת בוחנים את האפשרות להימנע מהרשעה במקרים שכאלו, ואמנם נקבע כי יש להקל מעט בנטל ההוכחה המוטל על שכם הנאשם המבקש להוכיח את הנזק - אך "גמישות" ו"הקלה" אין משמען וויתור על הצורך להדגים נזק. אין די באמירות כלליות באשר לכך שצפוי להיגרם נזק, שהוא בבחינת אפשרות תיאורטית בלבד, ורק נזכיר שוב כי על הנאשם להוכיח נזק ממשי, גם כאשר

עסקינן בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה, לאמור:

"הגישה שהתפתחה בפסיקה היא, כי מוטל על הנאשם להראות נזק מוחשי קונקרטי שעלול להיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה, ואין להסתפק בתרחישים תאורטיים (רע"פ 9118/12 פריגין נ' מ"י, בפסיקה 10, רע"פ 8627/12 הנסב נ' מ"י, בפסיקה 12). ... בהלכת שבתאי נקבע (בפסיקה 39) כי בעבירות אסדרתיות של אחריות קפידה "ניתן להקל על הנטל המוטל על כתפי הנאשם להראות את עצמת הפגיעה שתיגרם לו כתוצאה מן ההרשעה". עם זאת, וגם בהתחשב בהקלת הנטל האמורה, עדיין נדרש הנאשם להראות קיומו של איזה נזק, בעל הסתברות ממשית, ואין די בהצגת חשש תיאורטי בלבד להתרחשות הנזק."

(רע"פ 8971/15 כל בו חצי חנים בע"מ נ' מדינת ישראל - המשרד לאיכות הסביבה (28.12.2015)).

21. רוצה לומר, שההלכה בעבירות אחריות קפידה אסדרתיות הינה ששאלת השיקום "הקלאסית" אינה רלבנטית, ולכן יש להחיל את הלכת כתב באופן גמיש ולא "לדקדק" בקיומה של הדרישה בכל הנוגע לפגיעה בשיקום כך שלמעשה עסקינן בשאלת הפגיעה התעסוקתית בלבד - אך אין מקום להפוך את היוצרות, ולקבוע מעין ברירת מחדל "הפוכה" לפיה הרשעה תהווה כתם בגיליון קורות החיים של נושאי המשרה הבכירים בהם עסקינן, ולכן יש להימנע מהרשעה אלא אם הם כבר בגמלאות.

22. אם נחזור למקרה הקונקרטי, לטעמי, אין בחששות התיאורטיים שהעלו שני המנכ"לים כדי להרים את הנטל המוטל עליהם להוכיח נזק ממשי המצדיק הימנעות מהרשעה.

23. יתרה מכך. הפסיקה מדגישה, ובצדק, כי "הפרופיל הממוצע" של נושאי המשרה אשר כנגדם מוגשים כתבי האישום בתיקים דומים, הינו פרופיל מאוד דומה, ובדרך כלל המדובר בבעלי תפקידים בכירים, ללא עבר פלילי, בעלי השכלה וניסיון, כאלו אשר תורמים לחברה בדרך זו או אחרת, וכאלו אשר התעסוקה הנוכחית והעתידית שלהם נמצאת באותם תחומי הפעילות. באלו הנתונים, הטוענים של נושאי המשרה המוצאים עצמם מעורבים בתיקים כגון אלו, לגבי הנזק הצפוי, הינם טוענים דומים עד זהים, מתיק לתיק. הערה זו מחזקת את עמדתי לפיה אין מקום להימנע מהרשעה אלא אם יוכח נזק ממשי ממוקד - שהרי אחרת, על בתי המשפט יהא להימנע מהרשעה של כמעט כל נושאי המשרה, אשר אינם שונים בהרבה האחד מהשני בהיבטים שפורטו מעלה.

24. זאת ועוד. לטעמי, העובדה שנושאי המשרה בהם עסקינן - ובכללם המנכ"לים בתיק הנוכחי - עוסקים גם כיום בתחומים משיקים לתחום עיסוקם במועד ביצוע העבירות, מחייבת דווקא את המסקנה בדבר הרשעה, ולא ההיפך, כפי שהם טוענים.

הרכיב השני - בחינת מהות העבירות הנדונות בנסיבותיהן -

25. במקרה הנדון, התמשכות ביצוען של העבירות, מידת הפגיעה שלהן בציבור, והתנהלות המשיבים לאורך התקופה שנסקרה בכתב האישום - כל אלו מלמדים על כך שגם מבחינת מהות העבירות והנסיבות שבהן בוצעו, לא הייתה כל הצדקה להימנע מהרשעתם של המנכ"לים בעבירות שבהן הודו.

26. רק בקצרה נזכיר כי בינואר 2010 בוצע למשיבים השימוע הראשון במסגרת ההליך דנן, ובמסגרתו הועלו דרישות שונות כלפי המשיבים בכל הנוגע למפגעי הריח (אם כי השימוע עסק גם בחשדות בנוגע לעבירות נוספות אחרות). בחודש יוני 2010 הגישה חברת שמן דו"ח שנערך על פי בקשתה, על ידי גורם מקצועי מטעמה, ואשר במסגרתו הומלץ על ביצוע פעולות מסוימות כדי להביא להפחתת מפגעי הריח, אך מכתב האישום עולה כי מפגעי הריח נמשכו גם לאחר מכן, כאשר בדיקות של צוותי מריחים שבוצעו במהלך שנת 2011 ושנת 2012 העלו כי מהמפעל נודף ריח חזק עד חזק מאוד

ולא נעים. כלומר, לאורך תקופת הזמן הארוכה שתוארה, המשיכו מפגעי הריח מהמפעל, כאשר בחודש פברואר 2011 אף הוצא צו לסילוק מפגעים כלפי החברה והמנכ"ל פרפנס. לא למותר לציין, כי במקביל לאמור, במהלך שנת 2010 הוגשו שני התיקים הנוספים משנת 2010 וההליכים בהם החלו להתנהל. המנכ"ל פרפנס הוחלף על ידי המנכ"ל אינזלברג בחודש מאי 2011, אך המחדלים המשיכו - כאשר בוודאי שהשניים עדכנו האחד את מחליפו לגבי מצב הדברים ולגבי הצו שהוצא בעת החפיפה. בסיוורים שבוצעו במפעל בהמשך לכך, במהלך שנת 2011, נתגלו שוב ליקויים ומפגעי ריח, משמע, שהצו לא בוצע ולא ננקטו הפעולות הנדרשות לצורך הפחתת מפגעי הריח. במהלך התקופה האמורה, אף בוצע שימוע נוסף, וזאת בינואר 2012, וגם בו הוצגו דרישות שונות לצורך טיפול במפגעי הריח, ובהמשך לכך הוספו תנאים ברישיון העסק של המפעל. כשנה לאחר מכן, נערך שימוע נוסף, שלישי במספר, ואולם חרף כל האמצעים שננקטו כאמור, הוסיף המפעל לגרום למפגעי ריח קשים, כאשר המועד המאוחר ביותר אליו מתייחס כתב האישום הוא חודש פברואר 2013. כלומר, המדובר בתקופה של למעלה משלוש שנים, בהם הוסיפה החברה לגרום למפגעי ריח קשים באזור המפעל, ולא פעלה לטיפול בהם כפי שנדרשה - בניהולם של שני המנכ"לים, כל אחד בתקופתו.

27. מכאן, שנסיבות ביצוע העבירות במקרה הנוכחי, שעה שבמקביל מתנהלים הליכים פליליים דומים ואף הושג הסדר טיעון באותם תיקים - הינן נסיבות אשר אינן מאפשרות הימנעות מהרשעה.

28. אוסיף, כי אין מקום לקבל את טיעוני המשיבים לפיהם מידת החומרה של העבירות אינה רבה, לאור כך שעסקינן במפגעי ריח "בלבד" (אשר מצויים לשיטתם "בתחום האפור"), ולאור העובדה שהמערערת לא ביצעה הליכי אכיפה נוספים. מפגעי ריח עולים כדי מטרד סביבתי משמעותי ואין לסווג אותם כקלים יותר מאשר מטרדים אחרים באופן קטיגורי, ובמיוחד - שעה שבמקרה הנוכחי, מעובדות כתב האישום שבהן הודו המשיבים, עולה כי המדובר בריחות חריפים שגרמו לצריבה בעיניים ולהרגשת בחילה. מטרדי ריח פוגעים בכל הסביבה הסמוכה - ההגנה מפניהם כרוכה בהישארות בתוך החדרים למשך פרק זמן ממושך, "עד יחלוף ריח", ובוודאי שלא ניתן לסווג אותם כ"קלים" או ככאלו שנמצאים "בתחום האפור", רק בשל שהמדידות לגביהם נעשות באמצעות צוותי הרחה ולא במעבדה. באשר לטענה לפיה מיעוט הליכי האכיפה מלמד על כך שגם המערערת סברה כי המדובר בעבירות שחומרתן פחותה - דומה כי מן הראוי היה שלא להעלות טיעון זה. העובדה כי המערערת ביקשה לפעול באופן הדרגתי, זימנה שימועים אחד אחרי השני, נתנה לחברה הזדמנות לתקן את המפגעים על בסיס תכנית שיועצים מטעם החברה עצמה הכינו, וביצעה בדיקות וביקורות חוזרות ונשנות - מלמדת על אורך הרוח של המערערת ועל כך שהאינטרס הראשון במעלה מבחינתה היה להביא לפתרון של הבעיות ולהסרת המטרדים, ולא להגיש כתבי אישום. בנסיבות המקרה, שלא נחזור עליהן, לא ניתן לומר שהגשת כתב האישום רק בשנת 2014 מלמדת על כך שהמערערת סבורה שעסקינן בעבירות "קלות", "בתחום האפור" - וממילא, זו לא עמדתו של בית המשפט זה. בדומה, יש לדחות מכל וכל את הטענה לפיה התנהלות המערערת יצרה ספק אצל המשיבים לגבי השאלה אם עסקינן במפגעי ריח שהם בדרגה של עבירה פלילית, שכן - קיומם של ארבע (!) שימועים והוצאת הצו בוודאי שאינם יכולים לרמוז שהמדובר במפגעי ריח שאינם עולים בגדר עבירה על החוקים הרלבנטיים, קל וחומר בקרב שני המנכ"לים המנוסים, המסתייעים ביעוץ משפטי שוטף.

29. טרם סיום, יוער עוד כי יש מקום לאבחן את המקרה הנוכחי מהמקרה שהתברר בפרשת שבתאי, שכן יש לזכור שבפרשת שבתאי המדובר היה בתיק שהגיע לבית המשפט העליון ב"גלגול שלישי" וההרכב שדן בתיק ציין את ההלכות לגבי התערבות ב"גלגול שלישי". עוד יש להדגיש כי במקרה של שבתאי, המדובר היה באירוע חד פעמי, אשר תוקן, תוך הפנייה לכך שגם בבית המשפט המחוזי הושם דגש על כך שהמדובר היה במקרה חד פעמי, לגבי נאשמים נעדרי עבר פלילי. בנוסף, ניתן משקל לכך שהאירוע התרחש בשנת 2004 בעוד שהדיון בבית המשפט העליון היה בשנת 2013 - ונקבע כי יש משמעות לחלוף הזמן.

סיכום לגבי סוגית ההרשעה -

30. מהאמור עולה כי במקרה הנוכחי לא היה מקום להימנע מהרשעת שני המנכ"לים. לא התקיימו שני הרכיבים החיוניים המאפשרים אי הרשעה (ונזכיר כי המדובר בשני רכיבים מצטברים וכי קיימת מעין "מקבילית כוחות" בין שני הרכיבים). לשיטתי, קיימת חשיבות להרשעת נושאי המשרה הבכירים במקרים כגון אלו, בשל שהם קובעי החלטות אשר משליכות על קיומם של המטרדים והסרתם, ומעורבותם האישית בהליך הפלילי היא אחת מהדרכים האפקטיביות ביותר למנוע את המטרדים ולהחיש את הסרתם. הדרג הבכיר הוא שקובע את המדיניות, הוא שאחראי על התקציב הנדרש ובכוחם של אלו לנקוט את האמצעים למניעה ולהסרה. אני אף סבורה כי הימנעות מהרשעה משדרת מסר בלתי ראוי מטעמה של מערכת המשפט וכי הרשעה תורמת תרומה משמעותית בהרתעה, הן לגבי המשיבים דכאן והן לגבי נושאי משרה אחרים בחברות דומות. אפשר וסנקציות מנהליות יכולות לשרת את אותם האינטרסים במידה דומה, אך כל עוד אין סנקציות שכאלו (והדבר מסור בידי המחוקק) - אין מקום להימנע מהרשעה רק בשל שבעתיד לבוא אולי יקבעו בחיקוקים סנקציות מנהליות מתאימות.

31. לסיכום, אציע לחברי להרכב לקבוע כי יש לשנות מהחלטת בית המשפט קמא בנושא זה ולהורות על הרשעת המשיבים 2 ו-3, שני המנכ"לים בעבירות אשר בביצוען הודו.

עונשם של המשיבים 2 ו-3 -

32. ככל שתתקבל עמדתי ונורה על הרשעת שני המשיבים - יהא להשיב את התיק לבית המשפט קמא על מנת שיגזור את דינם מחדש, וזאת לאחר שמיעת טיעוני הצדדים.

העונש שנגזר על החברה -

33. לגבי חברת שמן - קבע בית המשפט קמא כי מתחם העונש ההולם הוא קנס בסכום של 100,000 עד 300,000 ₪, והושת עליה קנס בסך 100,000 ₪. לגבי ההתחייבות הקודמת של החברה - נקבע כי יש להפעיל אותה כך שהסכום הכולל שעליה לשלם הינו בסך של 330,000 ₪, והוא ישולם ב-10 תשלומים חודשיים.

34. באשר למתחם - אפנה לפסיקה הבאה: בת"פ (שלום חיפה) 276/08 **המשרד להגנת הסביבה נ' פרוטרום בע"מ** (19.2.2009), דובר על מטרדי ריח וניהול עסק בניגוד לתנאי רישיון העסק מטעם מפעל העוסק בייצור תמציות לתעשיות המזון בחיפה - והושת על החברה קנס בסך 1.5 מיליון ₪ בהסדר טיעון; בת"פ (שלום באר שבע) 42679-08-13 **מדינת ישראל נ' אסמי עוז 2000 בע"מ** (19.3.2015) ההרשעה התייחסה לניהול עסק בניגוד לתנאי הרישיון וגרימת מטרדי ריח, ממפעל לייצור תערובות מזון לתרנגולות באופקים, ובהסדר טיעון הכולל הסכמה לעניין העונש - הושת על החברה קנס בסך 450,000 ₪. בין יתר הנימוקים שהועלו לגבי סבירות ההסדר צוין כי כל הנאשמים שם נטלו אחריות לגבי העבירות בהזדמנות הראשונה, לרבות נטילת אחריות אישית מצד נושאי המשרה, וכי במקביל - מתנהלת תובענה ייצוגית לגבי המטרדים אשר ככל הנראה תסתיים בהסדר פשרה אשר יכלול תשלום נוסף משמעותי מצד החברה הנאשמת. שני מקרים אלו מלמדים על רף ענישה גבוה באופן משמעותי מהענישה במקרה הנוכחי. בת"פ (שלום טבריה) 3082-11-14 **מדינת ישראל נ' קיבוץ אלומות**, דובר על מטרד של גרימת ריח עקב שפיכת ערימת זבל לדישון בקיבוץ - והקנס שהושת היה בסך 45,000 ₪, אלא שהמדובר היה במקרה בודד. בעמ"ק (פתח תקווה) 13418-04-09 **מדינת ישראל נ' קניאל תעשיות אריזה בע"מ** (22.2.2010) דובר במטרדי ריח והפרת תנאי רישיון העסק מצד מפעל לייצור קופסאות פח, אלא שהמחדל הוסר מיד לאחר הסיור הראשון שבוצע במפעל ומאז לא היו תלונות - כך שהצדדים הגיעו להסדר טיעון לגבי קנס בסך 20,000 ₪ בלבד. לכן, אני סבורה כי המתחם שנקבע, שעה שעסקינן בעבירות מתמשכות, הגם שיוגדרו כאירוע אחד - חייב להיות גבוה משמעותית מאשר זה אשר קבע בית המשפט קמא - ואציע מתחם שנע בין קנס בסך של 200,000 ₪ ועד קנס בסך 600,000 ₪. אף לגבי החברה - יוער כי האפשרות לנקוט בהליכים מנהליים הכוללים סנקציות מנהליות, עשויה להיות מיטבית בעתיד - אלא שכיום, לא קיימת

אפשרות מעשית שכזו ולכן, אין מקום להקל בענישה רק בשל כך שהתמודדות במישור המנהלי עשויה לתת מענה הולם חלופי (ורק כקו למחשבה אפנה לאפיק נוסף כגון זה אשר התברר בת"צ (מחוזי נצרת) 19368-10-12 ד"ר שאול אתר נ' מכון למיחזור פסדים העמק (1994) שותפות מוגבלת (22.03.2015) אשר במסגרתו אושר הסדר פשרה שהוגש בתובענה ייצוגית שעניינה מפגעי ריח מהם סובלים תושבי עפולה, אשר מקורם במכון למיחזור הפסדים, והוסכם - בין היתר - על פיצוי בסך 500,000 ₪ לטובת חברי הקבוצה, אשר יופנה ברובו לפרויקטים חינוכיים בנושא איכות הסביבה, והקמת מתקן שפכים ייעודי).

35. בנוגע לעונש שבתוך המתחם - לא מצאתי שיש מקום להסתפק בענישה ברף הנמוך של המתחם, ובוודאי שלא בסך של 100,000 ₪, אשר נמוך מחצי מאשר הסכום שנקוב בהתחייבות הקודמת שעליה חתומה החברה. מבחינת החברה, המדובר בעבריינית סביבתית עם שלוש הרשעות קודמות בנושאים דומים (התיק משנת 2001 ושני תיקים משנת 2010), ובהצטרף האמור לשאר הנתונים (עליהם לא אחזור) - מן הראוי היה לקבוע שהעונש ימצא קרוב לרף העליון ובוודאי שלא ברף התחתון. רק בשל העובדה שהמדובר בערכאת ערעור - אין מקום למצות את הדין עם החברה, ואציע לקבוע כי הקנס יהא בסך של 400,000 ₪ במקום 100,000 ₪, בנוסף על הפעלת ההתחייבות הקודמת בסך 230,000 ₪, כך שהתשלום הכולל יהא בסך של 630,000 ₪, אשר ישולמו עד יום 18.2.2018 (בניכוי כל סכום ששולם עד היום, ככל ששולם). בהקשר זה אעיר כי לא מצאתי כל סיבה לפרוס את התשלום ל-10 תשלומים חודשיים כפי שעשה בית המשפט קמא, במיוחד שעה שעסקינן בחברת כגון זו וללא הצגת נתונים מתאימים במסגרת הטעוניהם לעונש לגבי יכולת התשלום.

סיכום -

36. לאור כל האמור מעלה, אציע להתערב בפסק הדין לגבי המשיבים 1, 2 ו-3 באופן שבו הקנס אשר יושת על המשיבה 1 (החברה) יהא בסך 400,000 ₪ וכי הסכום הכולל לתשלום (לאחר הפעלת ההתחייבות), ישולם עד יום 18.2.2018.

לגבי המשיבים 2 ו-3 אציע להרשיעם בדין, ולהשיב את התיק לבית המשפט קמא לצורך גזירת הדין.

לגבי המשיב 4, הסמנכ"ל - תשלח לצדדים הרלבנטיים החלטה נפרדת עם מועד לדיון, ככל שתבקש המערערת לקבוע דיון שכזה.

תמר נאות פרי, שופטת

השופט רון שפירא, נשיא [אב"ד]:

אני מצטרף לתוצאה אליה הגיעה חברתי, השופטת נאות פרי.

לעניין הרשעת נושאי המשרה הבכירים בתאגיד - דעתי, כפי שגם הבהרתי בעבר [עפ"ג (חי') 4260-09-15 מדינת ישראל המשרד להגנת הסביבה נ' חברת נמל חיפה בע"מ (10.1.2016)], היא כי ראוי לחדול מתרבות דיונית (שלעיתים בבסיסה הרצון להקל בהגעה להסדרי טיעון), שבמסגרתה מקלים עם ממלאי התפקידים בתאגיד ופוטרים אותם מההרשעה, על השלכותיה, ומבקשים להרשיע ולהעניש את התאגיד. זאת במיוחד כאשר מדובר בתאגיד שאינו בבעלות פרטית - תאגיד ציבורי או חברה ממשלתית. בנסיבות אלו, וככל שההרשעה פוגעת בתאגיד, הרי שמדובר בפגיעה בבעלי המניות, שהם הציבור הרחב, בעוד שממלאי התפקיד שכשלו יוצאים בלא פגע, וכפועל יוצא מכך מרשים לעצמם, גם בעתיד, להמשיך באותה דרך של התנהלות.

לעניין זה ראוי להביא בחשבון גם את מידת בכירותו של ממלא התפקיד בתאגיד. ככל שמדובר בממלא תפקיד בכיר יותר, כך האחריות המוטלת עליו רבה יותר ומכאן חומרת ההשלכה של הפרת אחריות זו. אין מקום להתיר את התרבות הארגונית של הטלת האחריות אל ממלא תפקיד זוטר והתחמקות מאחריות של הבכיר [תופעה הידועה בשם 'תסמונת הש"ג'].

ככל שיש להליך הפלילי ולהרשעה בפרט ערך מרתיע [ויצוין כי עצם שאלת ההרתעה שבתוצאות הליך פלילי שנויה במחלוקת. ראו לעניין זה את דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים (וועדת דורנר) שפורסם בנובמבר 2015] הרי שנראה כי במקרה שבפנינו קיים צידוק בהרשעת ממלאי התפקידים בתאגיד, שהם אלו שבפועל כשלו והם אלו שבפועל יגרמו לתאגיד להקפיד בהתנהגותו. דברים אלו נכונים במיוחד במקרה בו מדובר בתאגיד ובנושאי משרה שהתראות שניתנו להם בעבר ושימועים שנערכו, לא הועילו. זאת בשונה ממקרה של אירוע וחרیגה מהוראות החוק באופן חד פעמי, שם נראה כי יש מקום לשקול בכובד ראש את העדפת מסלול הסנקציה המנהלית [ראו לעניין זה את המחקר שעניינו "**אפקטיביות אכיפה סביבתית - אכיפה מנהלית מול אכיפה פלילית**" שנערך עבור המשרד להגנת הסביבה ע"י החוקרים פרופ' אלון טל וגב' יערה אהרון מאונ' בן-גוריון ועו"ד הדר יוהס-פלד מאוניברסיטת תל-אביב

[<http://www.sviva.gov.il/InfoServices/ReservoirInfo/DocLib4/R0201-R0300/R0267.pdf>].

כאשר חברה ומנהליה כושלים פעם אחר פעם בהקפדה על מילוי הוראות החוק יש חשיבות לעצם ההרשעה שתבהיר לנושאי המשרה.

כאן גם הבדל שבין הפרשה שנדונה בפסק דין שבתאי לבין המקרה שבפנינו. כפי שציינה חברתי, שם היה מדובר באירוע חד פעמי ובנזק שתוקן ע"י החברות וממלאי התפקידים. אין זה המקרה שבפנינו.

בשולי האמור ראוי להעיר כי אותה תרבות דיונית של הקלה עם נושאי המשרה והטלת האשם על התאגיד צריכה להיות גם לנגד עיני בעלי המניות, ובמקרים המתאימים גם דירקטורים מטעם הציבור ובנוסף לנגד עיני עורכי הדין המייצגים ולשכת עורכי הדין, כאשר לכאורה יש ניגוד עניינים בניהול ההגנה בהליך פלילי ע"י סניגור המייצג במשותף את התאגיד ואת נושאי המשרה. נושאי המשרה, שהם אלו הנותנים הנחיות לסניגור, מובילים אל התוצאה בה הם יצאו מההליך הפלילי ללא פגע והשלכות הפרת החוק יפלו על התאגיד, ובפועל יפגעו בבעלי המניות. לטעמי מדובר בייצוג משפטי אגב ניגוד עניינים מובנה, על כל המשתמע מכך.

בסיכומי של דבר אני מצטרף לתוצאה אליה הגיעה חברתי.

רון שפירא, נשיא
[אב"ד]

השופט בטינה טאובר:

אני מסכימה לאמור בחוות הדעת של השופטת נאות-פרי ולהערותיו של הנשיא, השופט שפירא [אב"ד].

בטינה טאובר, שופטת

סיכום -

הערעור מתקבל בחלקו.

הקנס אשר יושת על המשיבה 1 (החברה) יהא בסך 400,000 ₪.

הסכום הכולל לתשלום (לאחר הפעלת ההתחייבות), ישולם עד יום 18.2.2018.

ההחלטה לגבי הימנעות מהרשעה לגבי המשיב 2 והמשיב 3 - בטלה.

המשיבים 2 ו-3 מורשעים, על יסוד הודאתם בכתב האישום המתוקן בעבירות הבאות: ניהול עסק בניגוד לתנאי רישיון העסק שניתן לו - עבירות לפי סעיפים 4, 7, 14 ו-15 לחוק רישוי עסקים, תשכ"ח-1968 (ריבוי עבירות); הפרת חובת נושא משרה בתאגיד לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירות על ידי התאגיד או על ידי עובד מעובדיו - עבירות לפי סעיף 11ג לחוק מניעת מפגעים, תשכ"א-1961 (ריבוי עבירות).

התיק מוחזר לבית המשפט קמא לצורך השלמת גזירת הדין לגבי משיבים 2-3.

לגבי המשיב 4, הסמנכ"ל - על המערערת להודיע אם היא מבקשת לקבוע דיון משלים בעניינו של המשיב 4, ואם הצליחה לאתר אותו ולהמציא לו את הודעת הערעור - וזאת עד יום 18.1.2018. התיק יקבע לתזכורת פנימית בפני האב"ד יום 18.1.18 לצורך בדיקת הודעה בעניין משיב 1.

בהסכמת ב"כ הצדדים ניתן פסק הדין בהעדרם. המזכירות תשלח עותק פסק דין לב"כ הצדדים.

ניתן היום, כ"ג טבת תשע"ח, 10 ינואר 2018, בהעדר הצדדים.

תמר נאות פרי, שופטת

בטינה טאובר,
שופטת

רון שפירא, נשיא
[אב"ד]